

Steeldrum

De steeldrum of steelpan is een idiofoon, oftewel een slaginstrument gemaakt van materiaal dat van nature klankrijk is. Oorspronkelijk werden de steeldrums van lege olievaten gemaakt en gebruikt als goedkope percussie-instrumenten, zonder veel verschillende tonen. De steeldrums zijn steeds verder ontwikkeld tot speciaal bewerkte vaten. Door een systeem van uitgeklopte holtes kan er een hele reeks verschillende tonen en klanken uitgehaald worden. Het repertoire dat nu op een steeldrum gespeeld wordt, is dan ook zeer divers. Er worden ook klassieke stukken op gespeeld.

(Uit docentenhandleiding *Muziekwereld van de steeldrum* van Jeanine Cronie en Margriet Jansen)

Muziekwereld van de VMBO-programma van Tropentheater en

Olga de Kort-Koulikova

Het aanbod van de educatieve muziekprojecten is overweldigend. Vrijwel elk orkest, muziektheater, muziekgezelschap heeft een programma met componeer- en arrangeerworkshops, luisterprojecten, kennismakingslessen met orkest en zijn instrumenten. Traditiegetrouw zijn de meeste projecten bedoeld voor HAVO- en VWO-leerlingen. Ook de basisscholen kunnen klagen niet over een tekort aan aandacht van de educatieve afdelingen van muziekorganisaties. De klassen 2 en 3 van het VMBO vormen nog steeds de minst betrokken groep.

De zoektocht naar VMBO-muziekprojecten leverde verrassend weinig voorbeelden op. En nog minder docenten die bereid waren om hun ervaring met muziekprojecten te delen. Zouden er wel geslaagde, motiverende en inspirerende projecten voor VMBO-scholieren bestaan?

Via de internetsite van Mocca, een Amsterdams expertisenetwerk voor cultuureducatie kwam ik op het spoor van een VMBO-programma van het Tropentheater en het Tropenmuseum: *Muziekwereld van de steeldrum*. De referentiedocenten hebben dit project met vijf sterren bekroond. Zo hoog bleek hun waardering voor de organisatie en coördinatie van het project, zijn aansluiting aan de belevingswereld van de

Foto: Koninklijk Instituut voor de Tropen

Doelen workshop

Leerdoelen Muziekwereld van de steeldrum: leren over de herkomst en de cultuur rondom de steeldrum op Trinidad; de diversiteit binnen de wereldmuziek kunnen verwoorden; oefenen met het bespelen van de steeldrum; deelnemen aan een workshop, een museumles in het Tropenmuseum; in het Tropentheater een concert bijwonen.

Kerdoelen: Verwerven van kennis van en waardering voor één of meerdere disciplines binnen CE (aanleren van (vaktechnische, culturele en/ of lichamelijke) vaardigheden); reflecteren op eigen werk en dat van anderen; ontwikkelen van de expressie; ontwikkelen van de creativiteit.

Secundaire doelen: diversiteit; sociale cohesie.

steeldrum

Tropenmuseum

VMBO-leerlingen en de pedagogische en didactische kwaliteiten van de workshopleiding. Zeer geïntrigeerd vroeg ik de bedenkers van dit programma naar hun werkwijze. Hoe zijn ze te werk gegaan, en hoe is het ze gelukt om een vijfsterren project voor de VMBO-leerlingen op te zetten?

In het Amsterdamse Tropentheater maak ik kennis met twee enthousiaste educatiemedewerkers: Margriet Jansen van het Tropentheater en Gundy van Dijk van het Tropenmuseum. Het project blijkt hun gezamenlijke productie te zijn, een samenwerking tussen twee educatie-afdelingen van deze onder het Koninklijk Instituut voor de Tropen vallende afdelingen. In het dagelijks leven wordt het geza-

menlijke doel, 'de niet-westerse cultuur voor het voetlicht te plaatsen', op diverse manieren benaderd: het museum werkt met rondleidingen, museumlessen en kijktochten op basis van de museumcollectie, terwijl het theater zich in muziek-, theater- en dansvoorstellingen specialiseert. De laatste twee jaar bundelen ze de krachten voor combinatieprojecten zoals *Muziekwereld van de steeldrum*, het project dat vanaf het begin werd bedacht voor het tweede en derde leerjaar van het VMBO.

Gundy: 'Het idee kwam naar aanleiding van de tentoonstelling *Muziekwereld*. Wij hebben een heel grote collectie op de afdeling Etnomusicologie, en die moest opnieuw ingericht worden. Vorig jaar werd deze afdeling her-

opend met een vernieuwde presentatie van de collectie. Zo konden we meteen een mooie aansluiting vinden.'

De keuze voor de steeldrum was aanvankelijk niet zo vanzelfsprekend. Stelt u zich zes grote olievaten voor die voor de workshop naar school vervoerd moeten worden, en u begrijpt de twijfels van Margriet en Gundy. Toch woog de bijzondere geschiedenis en unieke culturele rol van de steeldrum voor hen uiteindelijk toch zwaarder dan de logistieke puzzels.

Margriet: 'De geschiedenis van steeldrum is heel interessant. De steeldrum is echt uit armoede ontstaan: nadat er olie in Trinidad werd gevonden, waren er voldoende olievaten

voorhanden, en daarmee ging men muziek maken. Dat was heel primitief, maar later heeft de steeldrum zich ontwikkeld tot een instrument waar ook klassieke stukken op gespeeld kunnen worden. Deze voorbeelden hebben we in ons introductiefilmpje op DVD gezet. Tijdens de introducties die door een muziekdocent wordt gegeven, krijgen de leerlingen het idee hoe een dergelijk instrument zich kan ontwikkelen. De steeldrumtraditie leeft nog steeds in Trinidad. Iedereen speelt er de steeldrum. Er wordt zelfs een jaarlijks festival gehouden. Nou, dat is echt gigantisch! Als je die beelden ziet, dat is echt ongelooflijk hoe ze met dertig man nog steeds in harmonie spelen. En er is dan niet één band, maar vijftig! Dat moet echt gezien worden.'

Gundy: 'Natuurlijk kun je met panfluit of met djembé makkelijker naar school komen, maar de steeldrum is gewoon een héél bijzonder instrument. Daarmee zouden kinderen anders niet zo snel in aanraking komen.'

Margriet: 'Alleen al de bas van een steeldrumset bestaat al uit zes grote olievaten. Elke drum heeft een eigen stem. Alles bij elkaar is het een gigantisch instrument, het meest imposante dat de leerlingen ooit gezien hebben. Wij hebben de logistieke problemen opgelost door de workshop van tevoren op school voor groepen van maximaal 10 leerlingen te organiseren. Dat betekent dat wij zo'n 24 grote en kleine olievaten naar school moeten krijgen, maar dat lukt wel!'

Mening van een docent

Els van Strien, cultuurcoördinator en docent CKV en Kunst van IVKO (Amsterdam) over het pilotproject (voorjaar 2010): 'De leerlingen pikten het samenspelen op de steeldrums heel goed op. De rondleiding op de tentoonstelling had ook de aandacht van de leerlingen, omdat ze de link met het spelen op de steeldrums legden. De film was natuurlijk voor de pr van het project gemaakt maar de leerlingen voelden zich ook zeer gewaardeerd door zoveel aandacht voor hun prestaties. Het concert door de professionele steeldrumspelers was enthousiasmerend. De leerlingen waardeerden het zeer dat er tijdens het concert via diverse verzoeknummers contact met ze werd gelegd!'

Als workshopdocente hebben Margriet en Gundy Frauke Lühning uitgenodigd. Zij heeft ervaring met het leiden van een steelband en met het geven van muzieklessen aan basisschoolleerlingen en aan jongeren in de Bijlmer. Onlangs kreeg het door haar opgerichte steelorkest Bijlmer Steelband Kids een eervolle vermelding van het *Prinses Christina Concours 2010*. Tijdens workshops studeert Lühning met de leerlingen enkele melodieën in op een professionele steeldrumset, en werkt ze met hen aan ritme, samenspel en coördinatie.

De voorbereidingen voor het eerste pilotproject in het voorjaar 2010 duurden een halfjaar: de uitwerking van het idee, het schrijven van de handleiding, de docentenbrief, het maken van de DVD en de voorbereiding van de museumles. De eerste resultaten leidden tot enkele veranderingen in de opzet.

Gundy: 'Het pilot-project ging vooral over de geschiedenis van de steeldrum. Wij kwamen er snel achter dat de VMBO-leerlingen bij bepaalde onderdelen te snel afgeleid waren, dat ze het verhaal soms te ingewikkeld of te abstract vonden. Daarom hebben wij besloten om dit jaar iets breder naar de wereldmuziek te kijken. De leerlingen krijgen van hun eigen docent een voorbereidende les over Trinidad en de ontwikkeling van de steeldrum en volgen een steeldrumworkshop die ook op hun eigen school wordt gegeven. In het Tropenmuseum zien ze vervolgens de steeldrums, en via de speciale rondleidingen maken ze kennis met de wereldmuziek. Zo krijgen ze bijvoorbeeld bij de Midden-Oosten-rondleiding een miniworkshop in Arabische zang. Als afsluiting is er een steeldrumconcert in het Tropentheater.'

Tijdens de workshops en het afsluitende concert zien Margriet en Gundy hoe de leerlingen anders op de muziek beginnen te reageren. De aanvankelijke onverschilligheid ('Steeldrum? Dat gaat saaaaai worden!') maakt plaats voor verwondering ('Juffrouw, dit is de eerste keer dat bij ons iets werkelijk lukt!') en een enorm enthousiasme waardoor ze tijdens het concert helemaal anders naar de muziek luisteren.

Margriet: 'Nu kennen ze de achtergrond van het instrument, en hebben ze zelf ervaren hoe moeilijk het is om er op te spelen. Als ze de muzikanten zien spelen, zijn ze helemaal enthousiast. En als ze weer naar school gaan, kan hun eigen docent een verwerkingsles volgens de handleiding geven. In het museum maken de scholieren twee wereldmuziek-rondleidingen uit het totaalaanbod van vier (Muziekwereld, Latijns-Amerika en de Cariben, Afrika, West-Azië en Noord-Afrika). Ze vullen de vragenlijsten in die bij deze rondleidingen horen. Op deze manier kunnen ze in de verwerkingsles over de verschillende aspecten van de wereldmuziek aan elkaar vertellen.'

Inmiddels zijn Margriet Jansen en Gundy van Dijk bezig met de nieuwe deelnemers van de vernieuwde *Muziekwereld van de steeldrum*. In januari maakten drie scholen in Amsterdam en IJsselstein kennis met de steeldrum en de wereldmuziek. Spannende tijden voor de educatie-afdelingen van het Tropenmuseum en het Tropentheater, want na de afsluitende concerten in maart volgt er weer een evaluatie.

Op www.tropenrooster.nl staat meer informatie. Binnenkort kunnen scholen zich daar aanmelden voor een nieuwsbrief.